

BIBLIOGRAFIE VAN DE GESCHIEDENIS VAN GENT 1983 - 1984 *

door

René DE HERDT

*Stadsarchief Gent ;
Museum voor Industriële Archeologie en Textiel*

Inventarissen, bibliografieën, regestenlijsten

1. DE HERDT R., *Bibliografie van de geschiedenis van Gent 1982-1983*, in *HMGOG*, XXXVII, (1983), p. 245-271.

Vervolg van de jaarlijkse bibliografie van de geschiedenis van Gent die sinds 1973 in de *HMGOG* verschijnt.

Algemeen

2. DESEYN, G., *Gids voor Oud Gent*, Antwerpen - Weesp, 1984, 527 blz.

Een achttal wandelingen doorheen het oude Gent worden door de auteur met een groot aantal historische, archeologische en kunsthistorische gegevens gestoffeerd.

De route van de wandelingen gaat als volgt :

1. Groentenmarkt, Vrijdagmarkt, Bij Sint-Jacobs, Sint-Machariusstraat, Dampoort.
2. Vrijdagmarkt, Onderstraat, Zandberg, Hoogpoort, Zilverenberg, Sint-Jacobsnieuwstraat, Lousbergskaaï, Visserij.
3. Botermarkt, Gouden Leeuwplein, Mageleinstraat, Sint-Baafsplein, Gouvernementstraat, Van der Doncktdoorgang, Vlaanderenstraat.
4. Kouter, Grote Huidevettershoek, Sint-Pietersnieuwstraat, Blandijnberg, Kunstlaan, Charles de Kerchovelaan.
5. Kouter, Nederkouter, Coupure (rechts), Twaalfkameren, Bijlokevest, Coupure (links), IJzerlaan.

* Gebruikte afkorting : *HMGOG* = Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent.

Uit vulgariserende werken en artikels werd slechts een keuze gemaakt. Een aantal niet opgenomen artikels en mededelingen kan men vinden in tijdschriften over heemkunde, toerisme, enz. Het opstellen van een volledige bibliografie vraagt heel wat onderzoekingswerk. U kan het werk van de auteur vergemakkelijken door uw boek of een overdruk van uw artikel te sturen naar het Stadsarchief, Abrahamstraat 13, Gent. Het toegestuurd exemplaar zal ingeschreven worden in de bibliotheek van het Stadsarchief.

6. Koornmarkt, Veldstraat, Predikherenlei, Zwarte Zustersstraat, Begijnhofdries, Contributiestraat, Brugse Poort.
 7. Koornmarkt, Hooiaard, Graslei, Koornlei, Jan Breydelstraat, Drabstraat, Burgstraat, Abrahamstraat, Gewad, Prinsenhof, Rabot.
 8. Sint-Veerleplein, Kraanlei, Plotersgracht, Vrijdagmarkt, Edward Anseeleplein, Sluizeken, Sleepstraat, Sint-Salvatorstraat.
- Met bibliografie, herkomst van foto's, register. Rijk geïllustreerd.

Archeologie

3. DE MEULEMEESTER J., *Circulaire vormen in Oost-Vlaanderen*, (*Archaeologia Belgica*), nr. 259, Brussel, 1984, 55 blz.

Aanduiding van een twintigtal sites, waaronder de site van Oostakker. Deze site staat in de bronnen bekend als „lichtervelde". Met algemene inleiding en kritisch apparaat. Geïllustreerd. Met kaarten en vergelijkende tabellen.

4. *Evergem*, in *VOBOV-INFO, Driemaandelijks kroniek van het verbond voor Oudheidkundig bodemonderzoek in Oost-Vlaanderen*, 1984, nr. 15, passim.

Het betreft een themanummer over Evergem met volgende bijdragen en bijlagen :

J. SEMEY, *Luchtverkenning en archeologie* ; M. VERLOT, *Fysisch milieu* ; J. VANMOERKERKE en M. VERLOT, *De steentijd* ; J. VANMOERKERKE, *De metaaltijden* ; M. VERLOT, *De Romeinse bewoning* ; G. DESEYN, G. DESMET, J. ROMMELAERE, M. VERLOT, *Sporen van een Gallo-Romeinse nederzetting te Evergem „Vierlinden" (opgravingen 1982, 1983, 1984)* ; M. VERLOT, *De middeleeuwse periode (tot de 12de eeuw)* ; P. RAVESCHOT, *Het site van Ralingen (Draailingstraatje)* ; D. LIEVOIS, *De zegelstempel van Doornzele*.

5. *Indices bij „Oudheidkundige opgravingen en vondsten in Oost-Vlaanderen' I tot X*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 37, (1983), Gent, 1984, p. 119-125.

Naar aanleiding van het verschijnen van de tiende aflevering van de reeks „Oudheidkundige opgravingen en vondsten in Oost-Vlaanderen" in het *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen* wordt een index opgesteld van de gepubliceerde vondsten en vondstmeldingen.

De rangschikking gebeurt eerst per gemeente, daarnaast chronologisch. Bovendien werd een paragraaf toegevoegd over de hulpwetenschappen waarvan gebruik gemaakt wordt. Belangrijk voor Gent.

6. LIEVOIS D., *De Gentse pottenbakkersnering in de 17de eeuw*, in *Stadsarcheologie*, jg. 8, (1984), nr. 3, p. 39-55.

Na een historische inleiding over deze nering, wijst de auteur op een aantal nieuwe elementen met de bedoeling een meer waarderende ingesteldheid tegenover de Gentse aardewerkproduktie uit de 17de eeuw aan te brengen. Vervolgens gaat hij over tot een kwaliteitsbeschrijving van het Gentse aardewerk met het oog op mogelijke identifikatie van dit produkt voor de archeologen. Tevens geeft hij een beschrijving van de wijze waarop het reglement van de nering in 1613 tot stand kwam. Geïllustreerd. Met kritisch apparaat.

7. RAVESCHOT P., *Over het gebruik van kwantitatieve gegevens bij de studie van middeleeuwse ceramiek*, in *VOBOV-INFO*, 1984, nr. 14, p. 35-39.

Het artikel gaat dieper in op de mogelijkheden die de kwantitatieve analyse van keramiekvondsten biedt. Aan de hand van deze methode poogt men nieuwe gegevens te verzamelen over diverse aspecten van de samenleving zoals gebruiken, comfort, woonpatronen, economische bedrijvigheden, status, distributiesystemen enz. Met voorbeelden betreffende Gent.

8. RAVESCHOT P., *Dobbelslot|6. Mestput 1*, in *Stadsarcheologie*, jg. 8, (1984), nr. 2, p. 2-9.

Deze mestput ligt enkele meters ten noorden van de ringgracht van het Tempelhof (cfr. *Stadsarcheologie*, jg. 4 (1980), nr. 1, p. 20-26) in Gent. Hij leverde vierhonderdvijfendertig keramiëscherven, eenentwintig lederfragmenten, vijf metalen voorwerpen, vier glasscherven, een wetsteen en wat beenderresten. Deze relikten worden gedateerd tussen de tweede helft van de 14de en het midden van de 15de eeuw. Zowel naar recipiënten als naar aantal scherven vormt het rood aardewerk de grootste groep. Bovendien valt een sterke stijging op van het aantal braadpannen en het aantal bekers in vergelijking met vondsten uit Mestput II en Oudburg 19. Geïllustreerd. In een afzonderlijk aanhangsel bespreekt An LENTACKER de gevonden beenderresten.

9. VAN DER HAGEN G., *Prehistorische en andere stenen werktuigen te Drongen*, in *VOBOV-INFO*, *Driemaandelijks kroniek van het Verbond voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in West-Vlaanderen*, 1984, (nr. 13), jan., feb., maart, p. 33.

In de periode november 1982 tot oktober 1983 werden een aantal velden te Drongen geprospekteerd. Onder het gerecupereerde materiaal o.a. scherven, Jezusbeeldjes in pijpjarde, pijpestelen, marbels, spinschijfjes wordt enkel het lithisch materiaal in dit artikel bespro-

ken. Een onderscheid wordt gemaakt tussen dit afkomstig uit de prehistorie, en een aantal artefakten zoals kloppers en wrijfstenen. Binnen het materiaal dat als prehistorisch werd weerhouden, is aan de hand van een technologische en typologische tabel een inventaris opgemaakt. De vindplaats van ieder artefakt werd zorgvuldig genoteerd. Geïllustreerd.

10. *Vondstmeldingen*, in *Stadsarcheologie*, jg. 8, (1984), nr. 2, p. 40-49.

Vondstmeldingen van : muurresten in Doornikse kalksteen, Goudenleeuwplein ; idem in Hoornstraat ; idem in Jan Van Stopenberghestraat ; idem + steekproeven in Kammerstraat 14-16 ; muurresten in Doornikse kalksteen van de Grote Ameede in de Kouterdreef 3-5 ; kelder in Doornikse kalksteen in de Langemunt 12 ; vroeg-middeleeuwse importkeramiek in Mageleinstraat-Kalandenbergh ; haarden in Onderstraat 63 ; „zwarte laag” in de Veldstraat ; archeologisch onderzoek in de winkelpanden in de Veldstraat 57-59 met vondst van open haard met laat-gotisch profiel ; evolutie van de gevelbeschildering in de 17de, 18de en 19de eeuw in Zandberg 8 ; Merovingisch potje in privé-verzameling ; Laat-Neolitische pijlpunt te Afsnee, Kleine Duddegemstraat ; koperen oord uit de tijd van Maria Theresia in Afsnee, Leieriggestraat ; koperen cent uit de tijd van Willem II te Afsnee ; koperen rekenpenning van 1645 te Afsnee ; koperen oord uit de tijd van Karel II te Drongen, Assels ; prehistorische werktuigen (eindkrabbers) te Drongen, Heilig Huizeken ; bronzen mantelspeld (6de - 9de eeuw) te Drongen, Heilig Huizeken ; fragment van een mareblad uit Mesolithicum te Evergem, Kouwenbroek ; kuilen uit middeleeuwse en/of postmiddeleeuwse periode te Evergem, Schoolstraat. Geïllustreerd.

11. *Vondstmeldingen*, in *Stadsarcheologie*, jg. 8, (1984), nr. 3, p. 56-63.

Korte bespreking van vondstmeldingen : paalsporen, prehistorische scherven, sporen van houten gebouw in de Baaisteeg op de noord-oostflank van de Zandberg ; bakstenen gebouwtje uit de 15de of 16de eeuw in de Brabantdam 16 ; muren in Doornikse kalksteen kwamen bloot bij de restauratie van het huis „De Beerie” op de hoek van de Graslei 5 en het Schuddeveestraatje ; donkere laag met middeleeuws grijs en rood aardewerk in het huis met houten (achter)gevel in de Jan Breydelstraat ; wetenschappelijk onderzoek van oude wandschilderingen in de Sint-Niklaaskerk (Korenmarkt) brengt aan het licht dat de oudste sporen ten vroegste tot de verbouwingenkampagnes van de 13de-eeuwse kerk behoren ; randfragment van Romeins dolium (dolia waren grote voorraadpotten met een bol lichaam en een horizontaal naar binnen gebogen rand) in Lievekaai ; Romeinse en middeleeuwse archeologica, alsmede paalsporen in de Gouverneurswoning, (de kern van deze laat 18de-eeuwse constructie bestaat uit een imposant gebouw van Doornikse baksteen)

op de hoek van het Buitenhof en de Prooststraat ; overblijfsels van het Prinsenhof in Sanderswal nr. 4 ; een imposant gotisch „steen” bestaande uit een N-Z gerichte, rechthoekige vleugel met dwarsgevel aan de straat en dieper in, doch erop aansluitend, een min of meer vierkant gedeelte achter een sobere Lodewijk XVI-gevel op Sint-Baafsplein 32-34 ; dierenbotten, lederfragmenten en roodbeschilderde scherfjes aardewerk (1250-1350) in zwarte laag aan de Sint-Kwintensberg ; turflaag met beenderen en scherven (late middeleeuwen) zijn mogelijk afval van leerlooierijen, in Sleepstraat 160-162 ; gave pijlpunt uit grijze silex van Spiennes te Afsnee ; een getoucheerde kling uit vuursteen en een ongeveugelde pijlpunt met schachtdoorn, karakteristiek voor het Midden- en het Laat-Neolithicum op een veld ten zuiden van de Sint-Gerulfuskapel te Drongen, Prinsenhof ; puinlaag die in verband wordt gebracht met de destructie in 1576-1578 van het klooster van de Rijke Claren, waarvan de oudste gebouwen werden opgericht op een terrein behorend tot de Sint-Baafsabdij omstreeks 1285, in de Bassijnstraat 51 te Gentbrugge ; een bronzen plaatje met voorstelling van gevleugelde stier (attribuut van de evangelist Lukas) uit de tweede helft van de 14de of de eerste helft van de 15de eeuw, Bassijnstraat 51 te Gentbrugge ; gevleugelde pijlpunt in lichtgrijze vuursteen te Zwijnaarde ; puntig artefakt in witgrijze Spiennes-achtige Silex uit het Neolithicum in de omgeving van de kapel Onze-Lieve-Vrouw Ter Oost in De Pinte. Geïllustreerd.

Middeleeuwen

12. DE SMET E., *Wachtebekenaars, buitenpoorters van Gent*, in *Ons Meetjesland*, jg. 16, (1983), nr. 3, p. 149-152.

De buitenpoortersboeken van Gent vermelden tussen 1476 en 1492 46 Gentse families. Geïllustreerd.

13. DE WIN P., *Gent rechtsarcheologisch bekeken. Een snelinventaris van het monumentale patrimonium*, in *Stadsarcheologie*, jg. 8 (1984), nr. 3, p. 2-17.

Interessante snelinventaris van het monumentale rechtspatrimonium te Gent bewaard. De roerende voorwerpen die in verband kunnen gebracht worden met de rechtspraak en die zich in het Museum voor Gerechtsvoorwerpen in het Gravensteen of in het Bijloke museum bevinden, vallen buiten deze snelinventaris. De indeling gebeurde als volgt : plaatsen en gebouwen waar recht werd gesproken ; administratieve en ambtelijke verblijfplaatsen ; afkondigingsplaatsen ; ondervragings- en strafuitvoeringsinstrumenten. Geïllustreerd ; met uitvoerig bibliografisch apparaat. Het artikel kadert in een ruimer project tot „Inventaris van het rechtshistorisch patrimonium van België”, dat het opsporen, beschrijven en ordenen van alle op Belgisch grondgebied bewaarde rechtshistorische relikten beoogt.

14. HOLSTERS A., *Moord en politiek tijdens de Gentse opstand 1379-1385*, in *HMGOG*, dl. XXXVII, (1983), p. 89-111.

Aan de hand van verhalende bronnen met als belangrijkste de *Chroniques* van Froissart, alsook van de *Régistres de l'Audience* (te Rijsel bewaard) wordt aangetoond in welk breed perspectief de relatie moord en politiek tijdens de Gentse opstand tegen Lodewijk van Male kan benaderd worden. In ieder geval wordt een sterke wederzijdse beïnvloeding van familiale wraak en politieke factiestrijd opgemerkt. Met kritisch apparaat en bijlagen.

15. *Het Roodboek van Gent*, (*Inventaire Archéologique - Fiche Nr. 165*), in *Ghendtsche Tijdinghen*, jg. 13 (1984), nr. 4, p. 125-127.

Op 10 maart 1900 stelde Victor Vander Haeghen, in de Franse taal, deze fiche op in de rubriek „Handschriften - Stadsarchief” (Reeks 93, nr. 3) - XIVe - XVe eeuw. Het artikel is hiervan een omzetting in het Nederlands. Het *Roodboek* is het oudste van de grote kostbare charterboeken van de Stad Gent. Het werd begonnen in het begin van de XVe eeuw en men heeft er 238 oorkonden en documenten van de XIIIe eeuw tot 1539 in genoteerd. Op folio 153, dat ontbreekt, stond het fameus calfvel (keure, 11 april 1515) ingeschreven waarvan de Gentenaars het origineel alsook de kopie opgetekend in den *Rooden boek*, in 1539 verscheurden. Geïllustreerd.

16. *Het zwartboek van Gent*, (*Inventaire Archéologique - Fiche Nr. 166*), in *Gentsche Tijdinghen*, jg. 13, (1984), nr. 3, p. 158-159.

In de rubriek *Handschriften - Stadsarchief* (Reeks 93, nr. 7) werd in 1900 een fiche opgesteld over dit oorkondenboek ook *Swarten boek* of *Vrouw Marieboek* (1477) genoemd. Geïllustreerd.

17. MAES D., *Lieven van Pottelsberghe en de Rokerels*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 4, p. 234-241.

Op 25 juli 1521 gingen de echtgenoten Lieven van Pottelsberghe - Lievine van Steelant over tot het oprichten van een beuzenstichting waarbij tien arme kinderen op hun kosten mochten onderwijs volgen en dit voor een termijn van vier jaar. Deze kinderen werden „Les rouges robes” of de Roockeerels clerckens genoemd. Geïllustreerd. Met voetnoten.

Moderne tijden

18. BUNTINX J., *Manifest van Louis Errebault, president van de Raad van Vlaanderen, aan de Staten van Vlaanderen (26-30 augustus 1669)*. Uittreksel uit de *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor geschiedenis*, CL, (Koninklijke Academie van België), Brussel, 1964, p. 437-452.

Louis Errebault (° Doornik, 1625), behoorde tot een adellijke familie uit het Doornikse. Reeds op 26-jarige leeftijd wordt hij raadsheer in de Grote Raad. Op 7 maart 1668 wordt hij benoemd tot president van de Raad van Vlaanderen. Wanneer hij tevens „commissaris intendant generaal” van de provincie Vlaanderen wordt, komt hij in botsing met de Staten van Vlaanderen. Doch ook in zijn eigen Raad van Vlaanderen kwam het tot hevig oplopende ruzies met collega's en ook met de Geheime Raad.

Het „manifest van 1669” is een fase in het aanslepend konflikt tussen Errebault en de Staten van Vlaanderen. Ook nadien zou Errebault het nog vaak zeer gortig maken. Een van de zwaarste klachten tegen Errebault betrof zijn functie van „garde des chartes”, nl. van bewaarder van de vorstelijke oorkonden, die zich in het Spanjaardkasteel te Gent bevonden. De charters verkeerden in de grootste wanorde, verscheidene waren verdwenen en Errebault schrok er niet voor terug valse charters te fabriceren voor de Gentse familie Damman. Met kritisch apparaat en uitgave van het manifest van 26-30 augustus 1669.

19. DECAVELE J., *Vlaanderen tussen Spanje en Oranje. Willem de Zwijger en de Lage Landen in de zestiende eeuw*, (Stadsarchief en Museum Arnold Vander Haeghen), Gent, 1984, 107 blz.

Deze edukatieve brochure is de eigen bijdrage van de Stad Gent aan de Oranjeherdenking. Oranje werd vierhonderd jaar geleden op 10 juli 1584 te Delft vermoord. De brochure is in belangrijke mate een herdruk van de verklarende teksten die verschenen in de katalogus *Eenheid en scheiding*, Gent, 1976.

20. DECAVELE J. e.a., *Het eind van een rebelse droom. Opstellen over het calvinistisch bewind te Gent (1577-1584) en de terugkeer van de stad onder de geboorzaamheid van de koning van Spanje (17 september 1584)*, Gent, 1984, 127 blz.

J. DECAVELE behandelt in het eerste opstel de religieuze breuk in het begin van de 16de eeuw ten gevolge van de proletarische doperse beweging in Gent, maar vooral als gevolg van het strijdbaar calvinisme dat na 1560 een echte ondergrondse tegenkerk ging vormen. Onder de titel *Wonderjaar en Beeldenstorm* wordt aangetoond hoe een beweging gebaseerd op religieuze gronden aanleiding kon geven tot het tomeloos geweld van de beeldenstorm te Gent in augustus 1566. Vanaf eind 1577 werd Gent de speerpunt van het revolutionair verzet tegen de gevestigde machten. In het *Genève van Vlaanderen* streefden de calvinisten Jan van Hembyse, als politieke leider en Pieter Datheen als predikant zonder scrupules radicale doelstellingen na. Dezelfde auteur behandelt tevens de organisatie van *calvinistische kerk en onderwijs*. In een hoofdstuk *Literatuur en pennestrijd* onderlijnt D. COIGNEAU hoe de strijd van

het Nederlands verzet te Gent eveneens met de pen werd gevoerd. H. VANDERLINDEN bespreekt gedetailleerd het *Beleg en de val van Gent* in 1584, terwijl W. WATERSCHOOT wijst op het onvervangbaar karakter van de feestcultuur tijdens *Vorstelijke intochten 1577-1584*. In een naschrift *Zuid en Noord* wijst nogmaals J. DE-CAVELE op de invloed die uitging van de 20.000 Gentenaars die hun stad verlieten. Voor Gent en voor de andere Zuidnederlandse steden betekende de scheiding van de Lage Landen een zware aderlating. Rijk geïllustreerd.

21. DE COMMER P., *De brouwindustrie te Gent, 1505-1622*, in *HMGOG*, dl. XXXVII, (1983), p. 113-171.

In deze aflevering wordt vooral de bierproductie nagegaan. Uit de berekeningen blijkt dat ook te Gent een serieuze brouwindustrie gevestigd was en vooral bierverbruik overheerste ten opzichte van het wijnverbruik. In bepaalde periodes was Gent in staat ca. 25 % van zijn produktie uit te voeren. Bovendien waren in het laatste kwart van de XVIe eeuw ca. 60 brouwers actief; hoofdzakelijk kleine en middelmatige producenten. Uit de verschillende bierbelastingen blijkt bovendien het belang van deze industrie voor de stadsfinanciën. Grafieken en tabellen met benaderende statistische gegevens. Met kritisch apparaat.

22. DE HERDT R., *Geuzentocht. Gegevens over Gent in de tweede helft van de 16de eeuw*, (*Vereniging voor Industriële Archeologie en Textiel v.z.w.*), Gent, 1984.

Een veertigtal bladzijden tellende brochure als verduidelijking van een historische wandeltocht doorheen Gent. Geïllustreerd.

23. LENDERS P., *Fiscale octrooien en pachten te Gent na 1750 (deel II)*, in *HMGOG*, dl. XXXVII, (1983), p. 173-214.

De fiscale octrooien en pachten dienden niet alleen om geld te bezorgen aan de overheid, ze waren ook een politiek wapen dat de economische ontwikkeling kon afremmen of bevorderen. De pachtondernemingen behoorden tot de belangrijkste ondernemingen qua omzet en winsten. Te Gent is er een bijna continue stijging van de fiscale inkomsten tussen 1746 en 1783, enkel onderbroken door oorlogen. De cijfers zijn tevens relevant voor de stijgende consumptie. Het artikel werpt ook meer licht op de werking van de centrale en de stedelijke overheid in verband met de fiscaliteit. Bovendien is het Gentse experiment van „pacht bij forme van regie” niet zonder belang voor de geschiedenis van onze steden. Met kritisch apparaat en bijlagen.

24. MAES D., *Nog iets meer over de gebeurtenissen van 1678 en de erfenisoorlog*, in *Ghendtsche Tijdinghen*, jg. 13, (1984), nr. 3, p. 171-175.

De belegering van Gent in 1678 door de Franse troepen bracht voor de bewoners van de omliggende dorpen heel wat hinder mee. 't Zelfde kan gezegd van de krijgsverrichtingen in de Erfenisoorlog (1701-1713). Dit wordt inzonderheid onderzocht voor de bewoners van Vinderhoute.

25. STEEGHERS W., *Gelegenheidsvondst: een cijsbrief van 7 maart 1504 uit Middelburg in Vlaanderen*. Overdruk uit *Appeltjes van het Meetjesland*, jg. XXXIV, (1983), 2 blz.

In het Gentse Stadsarchief bevindt zich in de familiepapieren Mestdagh nr 4178 een cijsbrief die niet onbelangrijk is voor de plaatselijke geschiedenis, heem- en familiekunde in het noorden van het Meetjesland.

26. VERMASEREN B.A., *Twee onderzoeken over Vlaanderen en Prins Willem van Oranje*. Dl. I. *De kwestie der pandsteden in 1576 en 1577*, in *Genootschap voor Geschiedenis, Handelingen*, jg. 12, (1983), 1-2, p. 5-44.

Na de plundering van Aalst in 1576 door muitende Spaanse troepen gaat het militaire vraagstuk zeer dringend worden en zelfs de geloofskwestie in de Tachtigjarige Oorlog overheersen. Tijdens de belegering van het kasteel te Gent (sept.-nov. 1576), slaagde Oranje erin door het eigenmachtig optreden van Jacques van Boussu, de afgezant van de gouverneur van Vlaanderen, om in ruil voor de te verlenen hulp, Sluis als pandstad te eisen. Toen zijn troepen eenmaal in Gent waren, poogde hij Sluis te vervangen door Duinkerken, Oostende en Nieuwpoort. Hij zou zich echter met het minst belangrijke stadje, nl. Nieuwpoort moeten tevreden stellen. Met bijlagen.

Hedendaagse tijd

27. *100 Jaar Vooruit*, Gent, 6 oktober 1984, 47 blz.

Feestbijlage van *De Morgen-Vooruit* en *De Antwerpse Morgen*, uitgegeven naar aanleiding van de honderdste verjaardag van *Vooruit*. H. BALTHAZAR en B. VAN DE VOORDE geven onder de titel „*En thans zenden wij u de wereld in Vooruit, blad voor 't volk...*” een overzicht van de geschiedenis van *Vooruit* waarvan het eerste nummer verscheen op 31 augustus 1884.

F. UYTTERHAEGEN gaat in op de processen en veroordelingen die deze beginnende dissidente krant opliep. G. PRAET onder-

streept de culturele rol van de krant, terwijl C. VAN DER POEL en J. LOOTENS op interview gaan bij de vroegere Vooruit-medewerkster Louise Baetslé. Rijk geïllustreerd.

28. MARCHAL J.-P., *Gent '40-'45. Aangevulde uitgave van „De bevrijding van Gent”*, Gent, 1984, 179 blz.

Op 6 september 1944 werd Gent door de Geallieerden bevrijd. De auteur gaat uitvoerig in op deze bevrijding. De mondelinge geschiedenis komt hierbij aan bod. Drie onderverdelingen: de bezetting (vanaf donderdag 23 mei 1940); de bevrijding (kronologisch van 2 september tot 14 september 1944); de dolle dagen (de periode tot V-dag). Rijk geïllustreerd.

29. *Met vlag en wimpel. Een banistische kijk op de christelijke arbeidersbeweging in Vlaanderen*, (Gent), 1984, 156 blz.

Catalogus uitgegeven door het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen in het kader van het initiatief tot uitbouw van een *Museum van de Vlaamse Sociale Strijd* naar aanleiding van een tentoonstelling in het Centrum voor Kunst en Cultuur. De catalogus werd samengesteld door het Katholieke Documentatie- en Onderzoekscentrum (KADOC) uit Leuven. Een belangrijk aandeel van de tentoongestelde voorwerpen en documenten is afkomstig uit Gentse verzamelingen.

30. VAN DOORNE G., M.-L. BISSCHOP, G. DESEYN, J. DESMEDT, L. JOOS, *Volkshuisvesting in Gent, (Stad Gent, Dienst Monumentenzorg en Stadsarcheologie, Informatiecentrum Stadsvernieuwing)*, Gent, 1984, 110 blz. Rijk geïllustreerd.

De tachtigste verjaardag van de „Gentse Maatschappij voor de Huisvesting” werd aangegrepen om een retrospectief overzicht te brengen van de volkshuisvesting. Nadat in de Gentse Gemeenteraad op 5 augustus 1901 beslist was een naamloze vennootschap op te richten om de slechte volkshuisvesting te bekampen, kwam op 20 oktober 1904 de „Gentsche Maatschappij der Werkerswoningen” tot stand. Tachtig jaar later hebben een tiental bouwmaatschappijen, de stad Gent en het O.C.M.W. zowat 20.000 woningen in beheer op het grondgebied van de stad. Het hierboven vermeld werk geeft een overzicht van deze ontwikkeling, en van de volkshuisvesting in het algemeen. G. DESEYN belicht de periode van het Ancien Régime, waarbij hij wijst op de arbeidershuisvesting in de 18de eeuw, inzonderheid op het voorkomen van het beluik-fenomeen te Gent in die periode. Dezelfde auteur behandelt ook de 19de eeuw, waar hij o.m. wijst op de invloed van de medische commissies en op de modelwoningbouw. M.-L. BISSCHOP, J. DESMEDT en L. JOOS bespreken daarop de ontwikkeling van de volkshuisvesting in de periode vóór 1914, in het interbellum (de ontwikkeling van de tuinwijk-

gedachte in Gent), en de na-oorlogse periode. Daarna volgt een situatieschets van de huidige toestand en worden de toekomstperspektieven aangehaald.

31. VAN HEDDEGHEM A., *De oude Bijloke materniteit 1828-1978. Anderhalve eeuw patiënten, vroedvrouwen, dokters*, Gent, 1984, 228 blz.

Het verhaal van de moeizame en trage ontplooiing van deze kraam-inrichting, alsook van de strubbelingen sedert 1853 met de Commissie voor het beheer van de burgerlijke godshuizen. De aandacht gaat tevens in sterke mate naar het dagdagelijkse leven, bestuur, klachten van patiënten, geneesheren, ziekenhuiswetgeving, de vroedvrouwenschool, enz. Met statistieken, kronologisch overzicht en bronvermelding. Geïllustreerd.

Gebouwen, monumenten, stadsbeeld

32. *Beschermde monumenten, landschappen, stadsgezichten en dorpsgezichten*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen, (Kultuurpatrimonium)*, jg. 36, (1982), Gent, 1983, p. 125-160.

Voor Gent wordt de bescherming besproken van het voormalig Bisschoppelijk Seminarie, van het „Hoge Huis” of gouverneurswoning, Prooststraat 1, en van het hoevecomplex „Westveld”, Westveldstraat 21 te Sint-Amandsberg. Geïllustreerd.

33. *Beschermde monumenten, landschappen, stadsgezichten en dorpsgezichten*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 37, (1983), Gent, 1984, p. 149-191.

Te Gent werden geklasseerd: het Feestlokaal Vooruit, Sint-Pietersnieuwstraat 23; de Sint-Michielsbrug; woning, Drongendorp 15-16, bij de herberg Sint-Anthone te Drongen; afspanning In Den Groenen Staek met omgeving, Groenestaakstraat 70 te Mariakerke.

34. CAPITEYN, A., *Waar de pruiken pronkten. Gentse patriciërshuizen uit de 18de eeuw*, in *Toerisme in Oost-Vlaanderen*, jg. 33 (1984), nr. 3, p. 81-85.

De Gentse hotels werden ooit „vruchten van de vrede” genoemd, bedoelend de vrede van Utrecht (1713). De Gentse architecten kozen bewust voor de Franse kunststijlen, maar zullen niettemin in hoge mate trouw blijven aan eigen tradities. Voor elke nieuwbouw diende volgens een reglement van 8 januari 1671 een nieuwe aanvraag ingediend te worden. Een hoogtepunt haalde de woningbouw na 1740, de zogenaamde rococo. Parallel daarmee ontplooipte zich in de interieurs een echte „salonkunst”.

35. CAPITEYN F., *De suikerlade in 's Gravensteen te Gent*, in *G.O.V. Heraut*, jg. 19, 9 mei 1984, p. 12.
36. COLLUMBIEN H., *Even memoreren: onze Collatiezolder bestaat 500 jaar*, in *Ghendtsche Tijdinghen*, jg. 13, (1984), nr. 2, p. 132-135.

In 1482 besloten de Schepenen van de Keure twee nieuwe zalen bij te bouwen aan hun bestaand „scepenhuus”: de Collegekamer (nu Gemeenteraadszaal) en de Collatiezolder (nu Arsenaalzaal). De abt van de St.-Baafsabdij Raphaël de Mercatel stond in voor een gedeelte van de bouwkosten. Talrijke banketten, maar later ook „op-tredens” werden in deze zaal (ook *Comediantenzaal* genoemd) gehouden.

37. DE BRUYN J.-P., *Het kasteel Achtendries te Oostakker*, in *Heemkundig Nieuws*, jg. 12, (1984), nr 3/4, p. 14-18.

Het kasteel Achtendries — ook wel kasteel *Voorde* geheten — is gelegen aan de Orchideestraat 51 te Oostakker (de vroegere Winkelstraat). Het is een gebouw in classicistische stijl, opgetrokken op de funderingen van een oudere konstruktie, kennelijk daterend uit de late middeleeuwen.

Het artikel schetst het belang van het kasteel in de loop van de geschiedenis. Geïllustreerd.

38. DE BUCK A., *Een laatste bijdrage over de Suikerlade (3)*, in *G.O.V. Heraut*, jg. 19, 1 nov. 1984, 3 blz.
39. DESEYN G., *Geo Henderick 1879 - 1957*, Gent, 1984, 95 blz.

Publikatie uitgegeven door het Gentse Stadsbestuur naar aanleiding van de tentoonstelling „Geo Henderick” in het Museum voor Sierkunst (13 juli tot 30 september 1984).

Geo Henderick (1879-1957) behoorde tot de tweede generatie Art Nouveau - architecten die het geometrische verkozen boven het flo-reale en organische. Henderick realiseerde in een eerste fase niet enkel villa's en burgerswoningen te Gent, Sint-Amandsberg, Wondelgem, Wetteren, doch ook enkele hoogtepunten zoals de bekende zaal „Le Valentino” (Coliseum) en de Hallen der Machines, Electriciteit en Werktuigen op de wereldtentoonstelling te Gent in 1913. In zijn ijveren naar een internationale stijl evolueerde hij van een vurig aanhanger van de Wiener Secession en Wiener Werkstätte-beweging, na 1920 naar de expressionistische baksteenarchitectuur van de Amsterdamse School. In de twintiger jaren kwam hij dan ook tot een tweede creatieve fase, o.m. met het ontwerpen van een aantal bekende Gentse filmzalen: Ciné Palace, Ciné Rex en Capitole. Als een kort naschrift volgt een hoofdstuk door Norbert POULAIN en Rika VAN DOORSELAER waarin *Geo Henderick en de Gentse*

architectuur van zijn tijd wordt besproken. Met voetnoten ; lijst van gerealiseerde werken ; bibliografie ; lijst van tentoonstellingen waaraan Geo Henderick deelnam. Rijk geïllustreerd.

40. DESPRETZ A., *Het Van Beverenmonument, laatste monumentale sculptuur van Jules van Biesbroeck Jr.*, in *Ghendtsche Tijdinghen*, jg. 13, (1984), nr. 2, p. 87-125.

Begin augustus 1923 lanceerde de socialistische wijkclub van de Frans van Ryhovelaan het idee een standbeeld op te richten voor Edmond Van Beveren op het naar hem genaamde plein. Men hoopte het standbeeld te kunnen inhuldigen op de *Exposition Internationale de la Coöperation et des Oeuvres Sociales* van 1924 welke zou doorgaan in het Feestpaleis van het Citadelpark.

In naam van de partij werd door Edward Anseele contact gezocht met de vijftigjarige kunstenaar Jules Van Biesbroeck die toen in Bordighera aan de Italiaanse Rivièra woonde. De praktische voorbereidingen, de realisatie van sokkel en monument en de keuze van de plaats waar het monument uiteindelijk zou komen nam zoveel tijd in beslag dat het eerst op 25 juli 1926 zou worden ingehuldigd. De auteur gaat uitvoerig in op alle aspecten die de realisatie van dat kunstwerk met zich meebracht. Ook de financiële kant van de onderneming wordt uit de doeken gedaan. Geïllustreerd.

41. *Het Floraliënpaleis: toekomstig Museum voor Industriële Archeologie en Textiel?* in *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur*, dl. 6, jg. 2, (1984), nr. 2, p. 18-21.

Korte nota over de geschiedenis van het huidige Floraliënpaleis in het Citadelpark te Gent. Het werd naar ontwerp van Oscar Van de Voorde, directeur van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, opgericht in het kader van de Wereldtentoonstelling te Gent van 1913. In 1919 kreeg het een permanente handelsfunctie als handelsbeursgebouw. De vroegere orangerie werd reeds in de loop der jaren 1920 verbouwd tot wintervelodroom ('t Kuipke). Recente persberichten wijzen erop dat in dit complex het Museum voor Hedendaagse Kunst en het Museum voor Industriële Archeologie en Textiel een onderkomen zouden vinden. Geïllustreerd.

42. GOOSSENS M., *Oude Houtlei 112 - Gent*, in *Stadsarcheologie*, jg. 8, (1984), nr. 2, p. 24-36.

Achter een schijnbaar klassieke 19de-eeuwse gevel bevindt zich een veel ouder gebouw, waarvan een bouwaanvraag uit 1731 bestaat. Uitvoerige bespreking van restauratieproblematiek. Geïllustreerd.

43. HUYS J., *Het Gentse stadhuis in een notedop*, in *G.O.V. Heraut*, jg. 19, maart 1984, p. 7-13.

Bespreking van de Oude Kapel van de Schepenen van Ghedeele; de Pacificatiezaal; de zaal van de Schepenen van de Keure; de Kapel van de Schepenen van de Keure; de Collatiezolder of Arse-naalzaal. Geïllustreerd.

44. KLUYSKENS P., *Olivier Reylof en zijn hotel in de Hoogstraat*, in *Ghendtsche Tijdinghen*, jg. 13, (1984), nr. 6, p. 355-361.

In 1724 werd aan baron Olivier de Reylof een officiële bouwvergunning verleend voor een „hotel” in de Hoogstraat. Olivier werd geboren in 1684 te Amsterdam. Zijn vader was een Gents koopman. Dit verklaart dat Olivier college liep bij de paters Augustijnen en Jezuïeten te Gent. Op zevenentwintigjarige ouderdom liet hij zijn eerste gedichten verschijnen: *Poematum libri tres*. In 1731 werd Reylof ontvanger van de Stad. Deze functie zou hij blijven vervullen tot zijn dood in 1742. Geïllustreerd.

45. LALEMAN M.C. en RAVESCHOT P. *Wellingsstraat 103. Onderzoek van een laat-middeleeuwse woning*, in *Stadsarcheologie*, jg. 8, (1984), nr. 3, p. 18-38.

Technisch gezien kan deze studie opgevat worden als een zeer beperkte archeologische interventie, met name de controle van de ontmanteling van een kleine stadswoning als voorbereiding voor de restauratie. Het bodemarchief en het muurwerk leverden echter belangrijke gegevens op voor de kennis van het Gentse verleden. Onder meer konden brandsporen (verbrande huttenleem en brandsporen op ceramiek) verbonden worden met de vermoedelijke brand die de wijk buiten de Zandpoort in 1360 teisterde. De studie van het muurwerk laat toe om voor het eerst een eenvoudige laat-middeleeuwse woning in haar totaliteit te rekonstrueren. Bovendien kan het verstevigingsproces van deze woning en de architectonische ontwikkeling vrijwel stap voor stap gevolgd worden. Geïllustreerd. Met kritisch apparaat.

46. LEVIS E., *Het Wandelaertsteen en andere „stoven”*, in *Ghendtsche Tijdinghen*, jg. 13, (1984), nr. 3, p. 148-157.

Informatie over de middeleeuwse Gentse „stoven” of badhuizen, inzonderheid de „vrouwestove” of het Wandelaertkasteel, (heden verdwenen). Geïllustreerd.

47. NYABENDA L. en G. VAN DOORNE, *Wandelen in de Sint-Jansparochie*, (Stad Gent).

Korte handleiding bij de stadswandelingen georganiseerd door de Dienst Monumentenzorg en Stadsarcheologie in samenwerking met

de Gidsenbond van Gent en Oost-Vlaanderen, tijdens de Gentse Feesten 1984 in de Sint-Jansparochie.

Volgende monumenten of particuliere gebouwen werden bezocht: Geraard de Duivelsteen, bovensacristie van Sint-Jans, Kapittelhuis van Sint-Baafs, Bisschoppelijk Seminarie, Achtersikkel en Grote Sikkel, Kleine Sikkel, Hotel Vander Meersche, Instituut Piers de Raverschoot, Huis De Raeve. Geïllustreerd. Met bibliografie.

Kloosters, godsdienstgeschiedenis, kerken

48. BALDEWIJNS J., *De Sint-Baafsruïnes te Gent. Het Museum van Stenen Voorwerpen*, in *Stadsarcheologie*, jg. 8, (1984), nr. 2, p. 13-23.

In 1834 verkreeg de Commissie voor Monumenten het beheer over een aantal resterende gebouwen van de Sint-Baafsabdij. De archeoloog August van Lokeren (1799-1872) zou zich vanaf die datum inzetten voor het herstel van de ruïnes, voor opgravingen (o.m. 1844-1845) en consolidatiewerken. De abdijrefter, sinds 1835 ingericht als parochiekerk zou dit blijven tot 1882. In 1886 werd dit gebouw door de Staat aan het Stadsbestuur overgedragen. Het werd in de daaropvolgende jaren gerestaureerd. Eveneens vanaf 1886 groeide het gebouwencomplex uit tot *Museum voor Stenen Voorwerpen*. Geïllustreerd.

49. BALDEWIJNS J en M.C. LALEMAN, *Gids voor de Gentse Begijnhoven*, Gent, 1984, 83 blz.

Deze gids werd gepubliceerd naar aanleiding van de viering van „750 jaar Begijnhofleven te Gent: 1234-1984”.

Na een inleiding over de geschiedenis van de begijnenbeweging en de begijnhoven in het algemeen wordt dieper ingegaan op de Gentse begijnhoven. Met samenvattingen in het Duits, Engels, Frans en beknopte bibliografie.

50. BRAL G.J., *Dominicanenklooster te Gent. Belangrijke archeologische vondst*, in *Stadsarcheologie*, jg. 8, (1984), nr. 2, p. 37-39.

Ontdekking van diverse fragmenten gebrandschilderd glas met figuratieve voorstellingen. Deze fragmenten dateren van vóór 1566 maar kunnen teruglopen tot het begin van de 13de eeuw.

51. BUYLE R., *De Heilig-Kerstkerk te Gent*, in *G.O.V. Heraut*, jg. 19 (1 nov. 1984), 14 blz.

De eerste kerk van het Heilig Kerst, voltooid in 1072, was eigenlijk de kerk van het Sint-Baafsdorp. In 1540 werd de kerk samen met de Sint-Baafsabdij gesloopt. De relikwieën werden voorlopig over-

gebracht naar de kapel van het Sint-Jacobsgodshuis aan de Huidevetterskaai, nadien naar de Heilig-Kerstkerk die werd voltooid in 1571. De kerk werd in 1806 gemoderniseerd. Dat het gebouw zo rijk is aan kunstschaten is te danken aan het feit dat de toenmalige pastoor de eed van trouw aan de Franse Republiek had afgelegd. Bespreking van de kunstschaten met korte biografische nota van Theodoor-Joseph Canneel (1817-1890), Leopold Blanchaert (1832-1913), Baron Jean Baptiste de Béthune (1821-1894), Jules Chrétien Charles Helbig (1821-1906), Nicolaas de Liemaekere (1600/1601-1640), Theophile Lybaert (1848-1927), Hendrik van Balen (1575-1632), Maarten van Heemskerck (1498-1574). Met bibliografie.

52. DE BACKER Chr., *Beklede devotieprenten uit het Klooster der Penitenten bij Sint-Jacobs te Gent*. Overdruk uit *Volkskunde*, jg. LXXXIV, (1983), nr. 1, p. 1-10.

In het kader van de devotie tot het miraculeuze kruisbeeld zijn twee prenten (heden aanwezig in het *Museum voor Volkskunde* te Gent) ontstaan die de Penitenten hoogst waarschijnlijk zelf kleurden en bekleedden met restanten van stoffen die zij overhielden van hun dagelijkse activiteiten. Zij kwamen daarmee ongetwijfeld tegemoet aan de wens van vrome lieden die van heinde en verre de vermaarde kapel kwamen bezoeken. Met bijlage. Geïllustreerd.

53. DECAVELE J., *Uit het Gentse rariteitenkabinet. Wonderbaarlijke gebeurtenissen op de Vrijdagmarkt*, in *Toerisme-Oost-Vlaanderen*, jg. 33, (1984), p. 26-30.

In 1681 bezocht Mario d'Aviano Gent. Hij was een Italiaanse kapucijnnermonnik, die een bijzondere faam had als wonderdoener. In het Bijlokemuseum bevindt zich nog een schilderij dat de wonderdoener afbeeldt terwijl hij het volk zegent op de Vrijdagmarkt. Het kunstwerk werd geschilderd door Pieter le Plat in opdracht van het echtpaar Christiaan Heynderycx en Barbe de Meulemeester, uit dank voor de genezing van hun twee kinderen door toedoen van Marcus van Aviano. Geïllustreerd.

54. M.V.W., *Apropos van de Gentse Abdij van Oosteeklo*, in *Ghendtsche Tijdinghen*, jg. 13, (1984), nr. 5, p. 297-307.

De Gentse abdij van Oosteeklo werd in 1583 ingericht in de vroegere verblijfplaats van de graaf van Vlaanderen, het zogenaamde *Mijns Heeren Hof*, nabij de huidige Oude Houtlei (Posteernestraat). De bernardinieren, die afkomstig waren van hun door de Gentse calvinisten verwoeste abdij van Oosteeklo, bleven er wonen tot 1832, de hiaat tijdens de Franse Revolutie niet meegerekend.

Eén van de belangrijkste abdissen was Isabella Clara Eugenia de Houchin. In 1832 werd de abdij verkocht aan kanunnik Petrus Jozef

Triest, die het weldra openstelde voor de Jezuïeten. In 1956 werd de „residentie Oosteecloo” ook door hen verlaten. Het Hoger Sint-Lucasinstituut vestigde zich binnen haar muren. Met beknopte bibliografie. Geïllustreerd. In een bijlage wordt de legende *Het Zevenjarig Beleg van Gent, één van Gents mooiste Legendes* weergegeven.

55. STEEGHERS W., *Overleden begijntjes van het Groot Begijnhof Sint-Elisabeth te Gent afkomstig van Kaprijke in de 18de eeuw*. Overdruk uit *Appeltjes van het Meetjesland*, jg. XXXIV, (1983), 2 blz. Geïllustreerd.
56. VLERICK W., *Dom Petrus Celestin Lou. Titulaire abt van de Sint-Pietersabdij te Gent*, in *G.O.V. Heraut*, jg. 19, (21 aug. 1984), 16 blz.

In de Sint-Pietersabdij hangt een schilderij uit 1953-1956 door de Brusselse kunstenaar Joseph Damien dat de intronisatie van Dom Lou als titulaire abt van de Gentse Sint-Pietersabdij in 1946 voorstelt. Lou Tseng-Tsiang werd geboren te Shangai in 1871. Na gewerkt te hebben als ambassade-secretaris huwde hij in 1899 Berthe Bovy en bekeerde zich tot het katholicisme in 1911. Hij was verscheidene malen minister van buitenlandse zaken en nam deel aan meerdere vredesconferenties (o.m. stond hij aan het hoofd van de Chinese delegatie op het Vredescongres van Versailles in 1919). Na de dood van zijn echtgenote in 1922 trad Lou binnen in de Benedictijnerabdij te Sint-Andries bij Brugge en werd in 1935 tot priester gewijd. In 1940 werd hij titulair abt van de Sint-Pietersabdij. Hij overleed in 1948. Geïllustreerd.

57. *Werken en kerken. 750 jaar begijnhofleven te Gent, (Stad Gent)*, Gent, 1984, 294 blz.

Deze tentoonstellingscatalogus kwam tot stand in het kader van de viering : *750 jaar begijnhofleven te Gent, 1234-1894*. Bert D'HUYS plaatst in een eerste deel de Gentse begijnhoven in hun cultuurhistorisch perspectief en peilt daarbij naar het ontstaan van de begijnhoven in het algemeen, naar deze van Gent in het bijzonder. Het Sint-Elisabethbegijnhof werd door gravin Johanna van Constantinopel gesticht ca. 1233. Dit van Onze-Lieve-Vrouw ter Hooie wellicht iets later. Nog dezelfde eeuw ontstond ca. 1278 het veel minder gekende Sint Aubertusbegijnhof (ziekenzorg) te Poortakker. Een geschiedenis in vogelvlucht, gaat o.m. in op het excommunicatieprobleem (14de eeuw), alsook op de begijnhofkwestie (1850-1874), t.t.z. de begijnhoven als twistbal van de liberaal-katholieke konfrontatie in Gent in de tweede helft van de 19de eeuw. De verhuis van de begijnen uit het oude naar het nieuwe Sint-Elisabethbegijnhof (St.-Amandsberg) heeft plaats in 1874. Jeannine BALDEWIJNS en Marie-Christine LALEMAN bespreken de architectuur van de

Gentse begijnhoven. Jeannine BALDEWIJNS schetst daarna de organisatie van het begijnhofleven.

De eigenlijke catalogus bevat 501 nummers telkens met uitvoerige wetenschappelijke bespreking. Een bibliografie rondt dit lijvig en verdienstelijk boekwerk af. Rijk geïllustreerd.

Industriële Archeologie, Scriptophilie

58. *N.V. Belgische IJzerbandel Huis De Keyser*, in *Berichtenblad. Gentse Vereniging voor Scriptophilie*, jg. 3, (1984), nr. 1, p. 3-5.

De zetel was gevestigd te Gent, Burgstraat 9. Het gebouw werd gekocht in 1919. Het deed vroeger dienst als lokaal „God en Vaderland”. Beknopt overzicht van de bedrijfsgeschiedenis. Geïllustreerd.

59. *1911: Centrales Electriques des Flandres*, in *Berichtenblad. Gentse Vereniging voor Scriptophilie*, jg. 3, (1984), nr. 3, p. 3-9.

In 1911 kwam de *N.V. Centrales Electriques des Flandres* tot stand met de oorspronkelijke bedoeling de Gentse randgemeenten van licht en drijfkracht te voorzien: reeds in 1912 worden zes gemeenten bevoorrad. Tijdens de Eerste Wereldoorlog gaan de aansluitingen onverminderd verder. Oorspronkelijk was de elektrische stroom afkomstig van kleine plaatselijke voortbrengers die rechtstreeks aan de bevolking leverden. Eerst in 1913 volgt de bouw van een elektriciteitscentrale te Langerbrugge, die op 21 maart 1914 in dienst komt. Gebombardeerd door de vijand wordt ze opnieuw opgestart in 1918. In 1928 smelt de *Centrales Electriques des Flandres* samen met de in 1903 gestichte *Société d'Electricité du Brabant*, onder de nieuwe naam *Elektrische Centralen voor Vlaanderen en Brabant*. Geïllustreerd.

60. *S.A. Compagnie du Chemin de Fer d'Anvers à Gand, par Saint-Nicolas et Lokeren*, in *Berichtenblad. Gentse Vereniging voor Scriptophilie*, jg. 3, (1984), nr. 5, p. 5-9.

In 1842 kreeg ingenieur De Ridder toelating een spoorlijn te bouwen tussen Gent en Antwerpen Linkeroever. De Ridder had berekend dat een lijn met rails die slechts op een afstand van 1,15 m van elkaar liepen veel goedkoper zou uitvallen. In 1844 werd de sectie Sint-Niklaas-Antwerpen opengesteld. In 1845 besloot De Ridder zijn concessie aan een naamloze vennootschap over te dragen. Ondanks de nadelen — de Schelde werd door de passagiers per stoomboot, voor de goederen per roei- of zeilboot overgestoken — was de lijn een groot succes. Geïllustreerd.

61. DE HERDT R., G. DESEYN en G. VERHEEKE, *Het affiche. Spiegel van de industriële maatschappij, Stad Gent. Dienst voor Culturele Zaken. Museum voor Industriële Archeologie en Textiel*, Gent, 1984, 143 blz.

Catalogus van een tentoonstelling die werd georganiseerd van 8 juli tot 15 augustus 1984 naar aanleiding van de Gentse Feesten.

Het affiche wordt niet benaderd als kunstvorm of als kunstvoorwerp, doch als getuige van een maatschappij die onder druk van opeenvolgende industriële revoluties uitgroeide tot de huidige consumptie-maatschappij.

Vandaar dat het tekstaffiche eveneens wordt benadrukt, evenals het affiche uit de periode vóór de Belle Epoque. Er werden uitsluitend affiches gebruikt die aanwezig zijn in het Gentse Stadsarchief. In een eerste hoofdstuk wordt gepeild naar de diversiteit van de reclame en wordt o.m. nagegaan hoe te Gent de industriële maatschappij zeer langzaam doordringt in de pers via het reclamemedium bij uitstek, nl. de advertentie, vooral uit de *Gazette van Gent*.

In een tweede hoofdstuk wordt de ontwikkeling van het affiche en de affichekunst gevolgd. Vervolgens wordt ingegaan op aspecten van de reclame-industrie te Gent met vooral aandacht voor de reclamezuilen (de zogenaamde colonnes lumineuses).

In de catalogus zelf worden 218 nummers besproken, onderverdeeld in : het overheidsplakkaat ; consumptiegoederen ; sociale strijd, fait-divers ; toerisme ; feestelijkheden en bals ; toneel en variété ; kermis en circus ; film en sport. Met een beknopte bibliografie. Rijk geïllustreerd.

62. DESEYN G., *De Gentse radiodistributie : veertig jaar muziek in de arbeidershuiskamer*, in *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur*, dl. 5, jg. 2, (1984), nr. 1, p. 8-13.

De Gentse Radio Distributie groeide in 1935 uit het bestaande *Studiebureel voor Radiophonie*. De G.R.D. zou bijna veertig jaar lang te Gent een eerste kabelradiosysteem exploiteren. Geïllustreerd.

63. DESEYN G., *De oorsprong van de industriële papierproductie in onze gewesten en in het bijzonder te Gent*, in *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur*, deel 7, jg. 2, (1984), nr. 3, p. 15-20.

De papierindustrie kreeg op het einde van de 18de en in het begin van de 19de eeuw een sterke impuls door de talrijke decreten en reglementen, aankondigingen die in de vorm van tekstplakkaten aan de muren werden bevestigd. In de 18de eeuw was de papierindustrie voornamelijk in de omgeving van Brussel en van Luxemburg-stad gesitueerd. In Gent, waar reeds in de 16de eeuw papier werd geproduceerd, waren in 1796 veertien papiermakers gevestigd.

De auteur volgt in dit bondig artikel verder de globale evolutie in de 19de eeuw en wijst op de schaalvergroting die plaats heeft in de laatste decennia van deze eeuw door de fenomenale expansie van de dagbladpers. Geïllustreerd. Voetnoten.

64. *Fabelta: een reus op nylon voeten. Historiek en situering van de fabrieksimplanting te Gent. Een beknopte schets*, in *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur*, dl. 5, jg. 2, (1984), nr. 1, p. 14-24.

Rijk geïllustreerd met foto's en produktieschema's. De tekst is een bewerking van G. VERHEEKE.

65. HEYMANS H., *De papierfabriek te Langerbrugge*, in *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur*.

De papierfabriek te Langerbrugge werd opgetrokken tussen 1929 en 1931 naar het ontwerp van de Duitse firma Schluter uit Dortmund. In 1932 werd de eerste papiermachine opgestart. Vanaf 1945 kende de fabriek een nieuwe uitbreiding, o.m. naar plannen van architect Hebbelink (1947).

De auteur bespreekt eveneens het produktieproces anno 1932, alsmede de verbeteringen die er in de loop van de jaren werden aangebracht. Op dit ogenblik is de papierfabriek te Langerbrugge de belangrijkste papierfabriek van België. Geïllustreerd.

66. HAAGEN W., „*Uitbuiting-door-handel*” als verklarende faktor voor de vertraagde industrialisering van de linnennijverheid in Vlaanderen, in *HMGOG*, deel XXXVII, (1983), p. 215-243.

In tegenstelling tot wat herhaaldelijk wordt beweerd was het overheersende organisatie-systeem in de Vlaamse linnennijverheid niet het „putting-out-systeem” maar het „uitbuiting-door-handel-systeem”. De landelijke producenten verwerkten grondstoffen die ze zelf kweekten of verwierven op eigen produktiewerktuigen. Ze boden dus niet hun arbeidskracht maar wel garen of linnen aan als „waar”.

De stedelijke linnenhandelaars (o.m. te Gent) hadden geen direkte controle op het produktieproces en konden enkel door beperking van grondstoffenuitvoer en markt- en produktiereglementering „indirect” tussenkomen. Het „uitbuiting-door-handel-systeem” bood bij de opkomst van de industrialisatie minder mogelijkheden tot een geleidelijke overgang naar de fabriek-industrialisering, zodat deze in Vlaanderen veel trager op gang kwam. Met talrijke voorbeelden en verwijzingen naar Gentse toestanden. Met kritisch apparaat.

67. *Industrieel Archeologisch Stadsplan van Gent (Uitgave Vereniging voor Industriële Archeologie en Textiel)*, Gent, 1984.

Toeristisch stadsplan van de stad Gent op schaal 1/5000 met aanduiding van een honderdtal nog bestaande en reeds verdwenen industrieel-archeologische sites, monumenten, bedrijven, enz... Op de achterzijde wordt elk item uitvoerig historisch en industrieel-archeologisch belicht. Rijk geïllustreerd.

68. LEROU L., *Rousselot Benelux N.V.. Wereldproducent van gelatines*, in *G.O.V. Heraut*, jg. 19, 9 mei 1984, 6 blz.

Dit bedrijf gaat terug tot de stichting van de *S.A. Osséine et Engrais de Selzaete* in 1908, dat gelegen was nabij het kanaal Gent-Terneuzen aan Kuhlman. Er was een inbreng van verscheidene andere chemische bedrijven. In 1967 had de fusie plaats tussen *Rousselot* en *Osséine et Engrais de Selzaete*.

Bespreking van het produktieprocédé en van de toepassingen en afzetgebieden, 6 blz. Geïllustreerd.

69. SCHELSTRAETE C., *Dienstarbeid in de Vlaamse steden tijdens de aanloop naar het industriële tijdperk, 1750-1850*, in *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur*, dl. 5, jg. 2, (1984), nr. 1, p. 2-7.

Er worden een aantal gegevens over Gent vermeld. Geïllustreerd.

70. SORBER F., *Katoendruk in Vlaanderen 1750-1890*, in *Spiegel Historiaal*, jg. 19, (1984), nr. 10, pg. 449-451.

In 1753 komt in Antwerpen de eerste moderne textieldrukkerij tot stand, die de markt van bedrukt textiel in de Oostenrijkse Nederlanden vele jaren zal beheersen. Na die tijd verschuift het zwaartepunt van de textieldruk naar Gent. Een aantal ondernemingen uit de laatste jaren van de 18de eeuw zal in de 19de eeuw overschakelen op mechanisch spinnen en weven. Geïllustreerd.

71. UYTTERHAEGEN F., en J. de VISSER, *Arbeidershuisvesting: de Gentse beluiken*, in *Spiegel Historiaal*, jg. 19, (1984), nr. 5, p. 238-44.

De verstedelijking, die één van de gevolgen was van de 19de eeuwse industrialisatie, veroorzaakte in bijna alle Westeuropese steden huisvestingsproblemen. Een oplossing voor dit probleem was de bouw van de zogenaamde beluiken. Ze werden bewoond door de armste laag van de Gentse bevolking en zijn wellicht een typisch Gents fenomeen. Geïllustreerd. Onjuiste fotoverantwoording.

72. VAN DE WIELE J. en J. DECAVELE, *Het Sint-Pietersstation te Gent*, in *Toerisme in Oost-Vlaanderen*, jg. 33, (1984), nr. 1, p. 9-13.

Op 28 september 1837 werd de eerste spoorlijn te Gent, nl. het traject Gent-Dendermonde ingehuldigd. In 1938 werden de verbindingen met Oostende en Kortrijk in gebruik genomen. Een station werd eerst vanaf 1850 gebouwd o.l.v. architect Auguste Payen in neoklassicistische stijl. Weldra zorgden privémaatschappijen voor een verbinding van Gent met Antwerpen via Lokeren en Sint-Niklaas; met Brugge via Eeklo en met Terneuzen via Zelzate (Eeklo-Station

en Waasstation aan de Dampoort). Daarenboven werden in de zestiger en zeventiger jaren van vorige eeuw ook lijnen en stations voor goederenvervoer aangelegd. In 1889 richtte men langs de lijn Brussel-Oostende aan het huidige Parkplein te Sint-Pieters-Aalst een halte in. Dit eerste Sint-Pietersstation was slechts een houten paviljoen. Tussen 1909 en 1912 werd het huidige station gebouwd onder leiding van architect Louis Cloquet. In dezelfde periode werden ook aan de Dampoort werken uitgevoerd. Geïllustreerd.

73. VELLE K. en P. VIAENE, *Lichaam en hygiëne. Naar de wortels van de huidige gezondheidskultuur, Stad Gent. Dienst voor Culturele Zaken. Museum voor Industriële Archeologie en Textiel, Gent-Leuven, 1984, 164 blz.*

Catalogus naar aanleiding van een tentoonstelling die onder leiding van R. DE HERDT door het M.I.A.T. werd georganiseerd van 21 december 1984 tot 17 februari 1985. Alhoewel dit thema vrij algemeen wordt behandeld, slaan zeer veel voorbeelden specifiek op het Gentse, zowel in de tekst als in de catalogus.

Het tekstgedeelte van de hand van K. VELLE behandelt : de industrialisatie en zijn sociaal-medische gevolgen, van het einde van de 18de eeuw tot ca. 1870 ; lichaam, schaamte en taboe ; de persoonlijke gezondheidszorg, kenmerken van het bewustmakingsproces ; de bewustmakingskanalen nl. het onderwijs enerzijds, de ge vulgariseerde medische pers en de volksvoordrachten anderzijds ; medische consumptie en de materiële cultuur rond hygiëne. Het catalogusgedeelte door P. VIAENE is minder theoretisch opgevat en behandelt : industrialisatie en vervuiling ; lichaam, schaamte, taboe ; prostitutie ; cholera-epidemie ; voorzorgsmaatregelen van de overheid ; inenting-desinfektie ; stadsreiniging ; waterbedeling en waterleiding ; spuwpotten ; waterfilters ; handboeken over hygiëne ; lichamelijke opvoeding, ziekenhuis- en schoolhygiëne ; heilgeneeskunde ; moederschap en hygiëne, persoonlijke lichaamszorg ; zeep ; tandhygiëne ; zwemmen ; wasmachines ; waterpotten - toiletten - waterclosets ; badkamers en toebehoren ; het sanitair in het speelgoed. Rijk geïllustreerd.

74. *Werk en Plezier rond het Gentse Zuidkwartier. Historische wandelgids 1, Gent, 1984, 64 blz.*

Te snel in elkaar gestoken toeristische gids ; uitgegeven door de *Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie, v.z.w.*. De brochure werd samengesteld door L. COCQUYT, B. DE CORTE, A. LINTERS, G. PRAET, nogal vaak door vrijwel letterlijk andere auteurs te kopiëren ; soms zonder bronvermelding. Geïllustreerd. Met wandelplan.

Kunst en Cultuur

75. DE VOS J., *Het toneelleven te Gent 1981-1982*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 36, (1982), Gent, 1983, pg. 63-68.
76. DE VOS J., *Het toneelleven te Gent 1982-1983*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 37, (1983), Gent, 1984, pg. 67-72.
77. DHANENS E., *De artistieke uitrusting van de Sint-Janskerk te Gent in de 15de eeuw*. Overdruk uit *Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Schone Kunsten*, jg. 44, (1983), nr. 1, 147 blz. + 24 bladzijden illustraties.

De auteur poogt te achterhalen hoe de decoratie in de St.-Janskerk (de huidige Sint-Baafskathedraal) eruit heeft gezien in de periode van de inhuldiging (6 mei 1432) van het Lam Godsretabel. Om de omgeving van het retabel te rekonstrueren en de parochiale uitrusting van de kerk te visualiseren kan zij beroep doen op enkele inventarissen, o.m. de inventaris van de mobiele kostbaarheden in 1439. Daarnaast zijn er een aantal secundaire en onrechtstreekse bronnen zoals het obituarium van Sint-Jan, een cartularium uit de 15de eeuw, graf- en gedenkschriften, enz...

Worden besproken : de juridische en morele status van de parochiekerk Sint-Jan de Doper ; de relatieve volledigheid van de inventarissen van 1439 en 1467 ; de bewaring en bewaking ; de ruimten en hun onderverdeling (glasramen, afsluitingen) ; de Ra ; de Balk met Leeuwen ; het hoogkoor ; de kapellen en zij-altaren ; de crypte ; de gewaden en het ceremonieel ; het edelsmeedwerk voor de cultus ; de reliekhouders ; de boeken, muziek en mysteriespel ; funeraire monumenten.

De kunstwerken die worden beschreven getuigen van de hoge ontwikkeling van Gent als kunstcentrum. Met bijlagen ; lijst van afbeeldingen ; indices.

78. DHANENS E., *Tussen de Van Eycks en Hugo Van Der Goes*, Overdruk uit *Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Schone Kunsten*, jg. 45, (1984), nr. 1, 98 blz.

De auteur wil een antwoord geven op de vraag „Wat is de kunst te Gent geweest in de tijd tussen de voltooiing van het Lam Godsretabel, 1432, en de schijnbaar plotse emersie rond 1465 van de twee grote kunstenaars Joos van Wassenhove en Hugo van der Goes, een periode die in de kunstgeschiedenis in een onverklaarbare black-out is gehuld terwijl de archieven en andere bronnen nochtans gewag

maken van een intense artistieke bedrijvigheid". In deze bundel wordt gepoogd enig licht te werpen in dat „zwarte gat". Uit het betoog blijkt dat sommige vastgeroeste kunsthistorische stellingen dringend moeten herzien worden, o.m. zijn de schilderijen die sinds het einde van de 19de eeuw onder de noodnaam „Meester van Flemalle" werden gegroepeerd niet het werk van een enkele schilder. Ze zijn integendeel de getuigen van wat de auteur een „zwarte stijl" noemt, die zich onder invloed van het Lam Godsretabel manifesteerde en waarvan het epicentrum te Gent moet worden gesitueerd. Het onderzoek gebeurt in vijf hoofdstukken: de vier Frankfurtse panelen, werk van een Gentse meester; de allegorische gerechtigheidsstaferelen in het Gentse stadhuis; de heilige Antonius met geknielde stichter te Kopenhagen; Onze-Lieve Vrouw met vlinder en Antonius de Gandavo te Luik; het De Villa-triptiek in de ABEGG Collectie door Daneel De Rijke. Geïllustreerd.

79. *Gentse Kunst in de Dolle Jaren (1920-1940). Met een evokatie van het „Salon van Gent 1933". Catalogus.* Gent, 1984.

Een vijftigtal werken van de Gentse kunstenaars die deelnamen aan het Vierjaarlijkse Salon van 1933, dus nu 50 jaar geleden, werden gere-exposeerd in de Bank Brussel Lambert - Gent. Catalogus.

80. HUYS P. (ed.), *Afficheskunst in Oost-Vlaanderen, (Uitgave Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen met medewerking van de Dienst voor de Kunstambachten in Oost-Vlaanderen, v.z.w.)*, Gent, 1984, 195 blz.

De catalogus bespreekt ook tal van „Gentse" affiches en valt uiteen in volgende hoofdstukken.

L. DAENENS, *Boodschap is de kunst*; H. WATERSCHOOT, *Kunst is de boodschap*; L. HOSTE en A.-M. VAN BEVER, *La Belle Epoque 1895-1918*; N. POULAIN en S. de BUCK, *Van vrede tot vrede 1918-1945*; I. de MEÛTER en I. LAMPAERT, *De affiche veroverd de straat 1945-1983*; H. GAUS, *De alomtegenwoordige affiche*. Met bibliografie; met technische beschrijving van de afgebeelde affiches; met namenregister. Zeer rijk geïllustreerd.

81. *Inbuldiging van Karel VI, Keizer der Romeinen, als Graaf van Vlaanderen, te Gent, den 18 oktober 1717. (Inventaire Archéologique - Fiche Nr. 116)*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 3, p. 294-296.

Heruitgave van de fiche die Alfons Van Werveke op 10 augustus 1899 opstelde over het schilderij *Inbuldiging van Karel VI*, door Joannes Baptiste van Volxsom. Het hangt in de troonzaal van het Stadhuis te Gent. Geïllustreerd.

82. LEVEUGLE L., *Het kanten kleed van Maria-Theresia*, in *Oost-Vlaamse Zanten*, jg. LIX, (1984), nr. 6, p. 205-220.

Ter gelegenheid van de inhuldiging te Gent van Maria Theresia in april 1744 besloten de Staten van Vlaanderen aan de keizerin een kanten kleed te schenken. Als tegenprestatie schonk Maria Theresia een schilderij waarop zij geportretteerd werd met het kanten kleed. Het schilderij zou in 1749 naar Gent gebracht worden. Het hangt nog steeds in het Gentse stadhuis. In het kasteel van Schönbrunn te Wenen bestaat nog een ander schilderij van Maria Theresia met het kanten kleed. Over de soort kant: Gentse, Valencienneskant, Brusselse kant (?) is nog geen zekerheid. Geïllustreerd. Met kritisch apparaat.

83. MILIS-PROOST G., *Restauratie van oude kaarten*, in *Spiegel Historiae*, jg. 19, (1984), nr. 6, p. 272-276.

De oorsprong van het fonds kaarten en plannen van de Gentse universiteitsbibliotheek kan men terugvoeren naar het einde van de 18de eeuw toen door de Franse overheid de bezittingen van kloosters en abdijen werden gekonfiskeerd. Eerst in 1958 werden de kaarten ondergebracht in een afzonderlijke sectie. In 1977 werd gestart met een eigen restauratie-activiteit. Principes van restauraties worden bondig besproken. Geïllustreerd.

84. *Ook dit gebeurde in Oost-Vlaanderen*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 37, (1983), Gent, 1984, p. 229-236.

Voor Gent worden volgende musea en manifestaties vermeld: Schatten van Oostvlaamse schuttersgilden; Gentse torens achter rook van schoorstenen; Vrij gedacht in IJzer - Onder stoom; Albert van Huffel (1877-1935); Linea 1983; Met Huygens op reis - Tekeningen uit eigen kollektie; Frits van den Berghe (1883-1939); Van Nu en Straks - Belle Epoque in Vlaanderen; Kafka - colloquium. Geïllustreerd.

85. *Ook dit gebeurde in Oost-Vlaanderen*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 36, (1982), Gent, 1983, p.125-195.

Met aandacht voor de tentoonstellingen en manifestaties te Gent: *Kunstwerken verworven door de Staat '80-'81*; *Europalia '82*; *Urartu-Luristan*; *Hulde aan Maurice Dupuis (1882-1959)*; *George Minne en de kunst rond 1900*; *Imaginaire Museum Hugo van der Goes*; *Van winkelen en puien*; *Campo Santo-herdenking*; *Retrospektieve tentoonstelling Leon Sarteel*.

86. VAN ELSLANDE R., *IV. De van Eyck's en het Prinsenhof te Gent, in Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 3, p. 180-193.

In de drie vorige artikels opperde de auteur dat Jan van Eyck waarschijnlijk het retabel voltooide in het huis de Ekster in de Gouvernmentstraat, dat gelegen was naast het woonhuis van Joos Vijt. Door het Zollikoferplan sloopte men in 1883 het huis de Ekster en legde men de Henegouwstraat aan. De inhuldiging van het retabel had plaats op 6 mei 1432. In het voorliggende artikel bepaalt de auteur de rol van Jan van Eyck bij de portrettering van diplomaten; Hubert van Eyck en de hofhouding van Filips de Goede; de Levensbron (Prado Madrid) alsook Jan van Eyck als hofschilder. Met voetnoten. Geïllustreerd.

87. VAN ELSLANDE R., *V. De van Eyck's te Gent: leerlingen en medewerkers (1ste deel)*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 5, p. 319-332.

Een onderzoek naar de leerlingen en medewerkers van de van Eyck's, in de eerste plaats naar de zuster van de gebroeders van Eyck (overleden in 1426?), die eveneens in het atelier van Hubert van Eyck werkzaam zou geweest zijn.

Een ander opmerkelijk figuur was Lieven van der Clyte (overleden Gent, 1422) waaraan vroeger het *Laatste Oordeel* werd toegeschreven dat kan vereenzelvigd worden met de diptiek nu aanwezig in het Metropolitan Museum te New York. Deze diptiek zou echter dateren uit de tweede helft van de vijftiende eeuw. Geïllustreerd. Met voetnoten.

Heemkunde

88. BAILLIEUL B., *De Oude Koninglyke Gilde Sint-Rochus te Gent. Bijdrage tot de geschiedenis van de kruisboogsport*, in *Oostvlaamse Zanten*, jg. 59, (1984), nr. 4 en 5, p. 121-191.

De eerste Gentse negentiende-eeuwse kruisboogmaatschappij werd in augustus 1820 of 1821 gesticht onder het patronaat van de heilige Rochus.

Tussen 1820 en 1850 zouden nog een tiental andere maatschappijen ontstaan die de twintigste eeuw nooit bereikten, maar die gedurende de tweede helft van de negentiende eeuw niet weg te denken waren uit het Gentse ontspanningsleven. Het artikel geeft een uitvoerig *historisch overzicht*; bespreekt *kruisboogschieten in Sint-Rochus als volkskultuur en kruisboogschieten, een ondergewaardeerde sporttak*. In de bijlagen vindt men de *lijst der koningen 1863-1984; de ledenlijst 1984; de evolutie van het ledenaantal 1820-1984; het Sint-Rochuslied*. Rijk geïllustreerd.

89. *Beknopte geschiedenis van het Oude Gentbrugge*, in *Heemkundig Genootschap Land van Rode*, nr. 46, (15 juni 1984), 9 blz.
90. BUYLE R., *Vijftig-Straten-Wandeling doorheen Gent. Ingericht door de G.O.V. tijdens de Gentse Feesten 1983. Deel I*, in *G.O.V. Heraut*, jg. 19, (9 mei 1984), 10 blz.

Bespreking van een wandeling vertrekkend van het Groot-Kanonplein, over Vrijdagmarkt, Ottogracht, Oudebeestenmarkt, Steendam, Huidevetterskaai, Sluizeken, Trommelstraat.

91. CAPITEYN A., *Hoe de Gentse Joden aan hun eigen kerkhofje kwamen en hoe ze het weer kwijt raakten*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 3, p. 160-168.

De verdrinkingsdood van de Jood Cossel Levy in 1786 was de aanleiding voor de Joodse gemeenschap om een eigen kerkhofje te creëren aan het Dampoort-kerkhof. Toen er ca. 1834 geen plaats meer was, werd besloten tot ophoging van dit kerkhof met de bedoeling boven elkaar te begraven. In 1840 kwam daar echter een einde aan. Naderhand zou het Stadsbestuur in 1848 opnieuw een afzonderlijk terrein ter beschikking stellen.

Sinds 1874 kon de geloofsovertuiging niet langer ingeroepen worden voor het verkrijgen van een afzonderlijke begraafplaats. Geïllustreerd.

92. DE BUCK A., *De drie torekens en de Lieve*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 4, p. 262-270.

Historische nota over het Rabot (eerste steen op 13 juni 1489) en de Lieve (1251-1269). Geïllustreerd. Met kaart.

93. DE BUCK A., *Het Gentse Castrum, waarvan het oostelijk deel sinds de eeuwwisseling het Patershol wordt genoemd*, in *Sodiganda*, jg. 10, (1984), nr. 1, p. 5-7; nr. 2, p. 1-3; nr. 3, p. 1-3; nr. 4, p. 5-7 (vervolgtekst).

94. DE BUCK A., *Rare snaken en kwasten in het Gentse Patershol*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 3, p. 195-201.

Volkscundige en folkloristische gegevens over de wijk het Patershol en zijn bewoners.

95. GARDELEIN D., *Een stukje geschiedenis van de Rietgracht te Sint-Amandsberg*, in *Heemkundig Nieuws*, jg. 12, (1984), nr. 3/4, p. 7-8.

De oorspronkelijke „Rietgracht” vormde de grens tussen Gent en Oostakker. Door de aanleg van de havendokken en de daarbij ho-

rende superstructuur werd de Rietgracht in de eerste helft van deze eeuw verscheidene malen verlegd. Op het grondgebied van de deelgemeente Sint-Amandsberg is de Rietgracht nog steeds een open waterloop. Met kaart.

96. H.C., *De Koninklijke Koorzangmaatschappij „De Vereenigde Werklieden”*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 5, p. 278-293.

De auteur heeft het over de herinneringen van Roger Waeri aan de koorzangmaatschappij *Les Ouvriers Réunis*. Deze maatschappij werd gesticht in 1848 en kaapte in de loop der jaren talrijke internationale prijzen weg. In 1947 werd de naam veranderd in *De Vereenigde Werklieden* en later in *Het Gents Mannenkoor*.

97. H.C., *De wapenstok van den Koning der Moorkinderen*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 6, p. 353-355.

Op 9 februari 1900 stelde Alfons Van Werveke in het Nederlands een fiche op over deze wapenstok die uit 1599-1600 dagtekent. Hij werd vervaardigd door de Gentse zilversmid Adriaan Van Hulthem en werd gebruikt door de ceremoniemeester van de Stad. Geïllustreerd.

98. KERCKHAERT N., *Zwijnaarde. Levend dorp in een grootstad*, in *Toerisme in Oost-Vlaanderen*, jg. 33, (1984), nr. 3, p. 73-79.

Toeristisch overzicht van deze gemeente waarbij gewezen wordt op : de rol van de Schelde bij de ontwikkeling van het dorp ; Zwijnaarde als dorp van metselaars ; hoeven ; kastelen ; hondenzwemwedstrijden. Geïllustreerd.

99. KLUYSKENS P., *Het Spookhuis*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 4, p. 246-251.

Het Spookhuis waaraan een spokenlegende is verbonden stond aan de Nederschelde (huidig Prof. Laurentplein). Het werd afgebroken in de periode van het Zollikoferplan in 1884. Geïllustreerd.

100. MINNEBO W., *Dolf de sjieke*, in *Heemkundig Nieuws*, jg. 22, nr. 5, p. 11-13.

Biografische nota van een volkse figuur uit Sint-Amandsberg.

101. MINNEBO W., *Twee spekkewinkels*, in *Heemkundig Nieuws*, jg. 12, (1984), nr. 6, p. 10-11.

102. POELMAN R., *Herbergen en brandewijnhuizen op de Sint-Baafsbeerlijkheid in 1779*, in *Heemkundig Nieuws*, jg. 12, (1984), nr. 2, p. 2-10.

Lijst van herbergen en brandewijnhuizen. Het origineel bevindt zich in het Rijksarchief Gent in het „Fonds Leenhof van Sint-Baafs, Nummer 33”.

103. R.V.K., *Onze Gentse keukenrubriek (vervolg)*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 2, p. 127-131.
104. R.V.K., *Onze Gentse keukenrubriek*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 3, p. 175-179.
105. R.V.K., *Onze Gentse keukenrubriek (vervolg)*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 4, p. 242-246.
106. R.V.K., *Onze Gentse keukenrubriek*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 5, p. 333-336.

Vervolg van de Gentse keukenrubriek. Uitleg over kruiden en gerechten. Geïllustreerd.
107. R.V.K., *Onze Gentse Keukenrubriek*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 6, p. 361-365.
108. STEEGHERS W., *Personen uit het Ambacht Maldegem overleden in het Bijlokehospitaal te Gent (1651-1799)*, in *Ons Meetjesland*, jg. 17, (1984), nr. 4, p. 185.
109. STEEGHERS W., *Personen uit het Meetjesland begraven in de Augustijnenkerk te Gent (1757-1796)*, in *Ons Meetjesland*, jg. 17, (1984), nr. 4, p. 185.
110. STEEGHERS W., *Geslachtslijst van Gustavus Joannes Goethals*, Overdruk uit *Appeltjes van het Meetjesland*, jg. XXXIV, (1983), 2 blz. Geïllustreerd.
111. STEELS M., *Herinneringen aan het 22ste infanterieregiment*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 6, p. 365-369.

De auteur schetst een beeld van het dagelijks leven in het regiment (1939-1940) en de strijd tegen de invallende Duitsers te Zomergem.
112. VAN AERDE R., *De Vijfwindgaten Story*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 4, p. 251-261. Met bibliografie. Geïllustreerd.
113. „*Van Minnespel tot kinderspel*”, (*Museum voor Volkskunde - Gent*), Gent, 1884, 104 blz.

Catalogus van een tentoonstelling die werd gehouden tijdens de Gentse Feesten 1984. De teksten werden geschreven door Y. HOLLEBOSCH - VAN RECK en R. VAN DE WALLE.

Nadat in 1966 een tentoonstelling over doop en geboorte, in 1972 een tentoonstelling over eerste en plechtige communie werden georganiseerd, staat in bovenvermelde catalogus *huwelijk en kind* centraal met volgende ondertitels: liefde en verloving; huwelijk; geboorte; doopsel en naamgeving; verzorging van het kind; spel en ontspanning; lagere school; minder bedeelden; plechtige communie. Met bibliografie. Geïllustreerd.

114. VAN OOTEGHEM B., *Van wevers en volders*, in *G.O.V. Heraut*, jg. 19, (januari 1984), p. 1-7.

Vulgariserend artikel over deze oude Gentse ambachten. Het artikel geeft een bondige historische benadering, bepaalt de vestigingsplaatsen van wevers en volders, gaat de handelsbetrekkingen na met vreemde kooplieden; bespreekt de lakenhalle en de stichting van kapellen en godshuizen. Met bibliografie. Geïllustreerd.

115. VLERICK W., *De Maagd van Gent*, in *G.O.V. Heraut*, jg. 19, (maart 1984), p. 103-108 en p. 109-112.

Aflevering 14 en 15 van dit vervolgdossier behandelen: huis- en herbergnamen „De Maagd van Gent”; plaatsnamen, stadsplannen en kaarten; filatelie. Geïllustreerd.

116. VLERICK W., *De Maagd van Gent*, in *G.O.V. Heraut*, jg. 19, (januari 1984), p. 97-102.

Bespreking van ikonografische documenten met de voorstelling van de maagd van Gent bewaard in het Stadsarchief, alsook herbergnamen „De Maagd van Gent”.

117. VLERICK W., *De Maagd van Gent*, Aflevering 18. 1. *Iconografie*; 2. *Vlaggen en wimpels*, in *G.O.V. Heraut*, jg. 19, (1 november 1984), 20 blz.

Laatste aflevering van deze studie gewijd aan de *Maagd van Gent*.

118. WAEYTENS G., W. PATOOR en R. VAN DAMME, *Parochies (deel 4), Geschiedenis van Gentbrugge*. Vervolg 46, in *Land van Rode. Gentbrugge*, 15 juni 1984, 5 blz.

Bespreking van de bedienaars en pastoors van de kerk van Gentbrugge-Center, alsook van de grafmakers, stoelzetters en klokkenluiders.

119. WAEYSENS G., *Geschiedenis van Ledeberg. Deel 1, in Land van Rode. Gentbrugge*, nr. 46, 7 blz.

Toponymisch zou Ledeberg teruggaan op „Letka”, een woord van Frankische oorsprong dat „water” betekent. Anderen beweren dat Lede in het Germaans „Hliitha” of helling betekent. Deze naam wordt voor het eerst in 964 aangetroffen. Het middeleeuwse Ledeberg blijft als heerlijkheid nauw verbonden met de Sint-Pietersabdij; dit zou zelfs voortduren tot 1789.

Kort historisch overzicht van Ledeberg in de middeleeuwen, in de nieuwe tijd en als zelfstandige gemeente (vanaf 1801).

Biografische notities

120. BUYLE M., *Karel Cornel (1888-1971)*, in *Heemkundig Nieuws*, jg. 11 (1983), nr. 5, 5 blz.
121. BUYLE M., *Beeldhouwer Pieter Devigne Quyo*, in *Heemkundig Nieuws*, jg. 12, (1984), nr. 3-4, p. 9-10.

Pieter Devigne Quyo werd te Gent geboren op 29 juli 1812. Hij maakte deel uit van een kunstenaarsfamilie. Zijn vader was decoratieschilder. Ook zijn zoon Paul (1843-1901) zou een bekend beeldhouwer worden. Pieter was leraar aan de Academies van Gent, Antwerpen en Brugge.

In 1850 werd hij leraar aan de Academie te Gent en in 1864 was hij leraar aan de Nijverheidsschool. Pieter Devigne Quyo was een knap neoklassiek beeldhouwer. Zijn belangrijkste werken zijn het zeer bekende standbeeld van Jacob van Artevelde op de Vrijdagmarkt te Gent (onthuld in 1863) en het standbeeld van Lieven Bauwens op het Laurentplein te Gent (1885). De kunstenaar overleed te Gent op 31 januari 1877 en werd bijgezet in de familiegrafkelder op het Campo Santo te Sint-Amandsberg. Geïllustreerd.

122. BUYLE M., *Frans Tinel, beeldhouwer*, in *Heemkundig Nieuws*, jg. 12, (1984), nr. 5, p. 5-9.

Korte biografische nota over de beeldhouwer Frans Tinel (° Maldegem, 1895 - † Gent 1964). Hij was de broer van toondichter Jef Tinel en beiden waren neven van de bekende toondichter Edgar Tinel. Tinel woonde destijds in de Akkergermstraat 52 te Gent. Hij was leraar in houtsnijkunst aan het Technisch Instituut Glorieux te Oostakker. Hij werd ter aarde besteld op het Campo Santo te Sint-Amandsberg.

123. BUYLE M., *Leonard De Visch (1883-1930)*, in *Heemkundig Nieuws*, jg. 12, (1984), nr. 6, p. 4-5.

Beeldhouwer De Visch werd geboren te Aatrijke op 15 november 1883 en woonde zeer lang aan de Antwerpsesteenweg te Sint-Amandsberg. Bij zijn overlijden in 1930 te St.-Amandsberg werd hij ter aarde besteld in Campo Santo. Geïllustreerd.

124. BUYLE M., *Robert Heylbroeck (1901-1962)*, in *Heemkundig Nieuws*, jg. 12, (1984), nr. 2, p. 5-8.

Geboren te Gent op 30 augustus 1901 als zoon van Charles Heylbroeck, een befaamd hoornvirtuoos. In 1935 werd hij leraar tekenen aan de Gentse Academie en in 1941 volgde hij Geo Verbanck op als professor in het boetseeratelier. Hij was ook medewerker aan de fries van Cantré aan Gent-Zuid (september 1955). Hijzelf maakte hiervan de metaalarbeiders en twee dokwerkers.

Hij overleed te Gent op 30 augustus 1962 op de ouderdom van 61 jaar en werd bijgezet in de familiegrafkelder op het Campo Santo te Sint-Amandsberg.

125. CALCOEN R., *Wie was George Sarton?* in *Technologia*, 7, (1984), nr. 3, p. 67-72.

Deze honderd jaar geleden te Gent geboren geleerde heeft de geschiedenis der wetenschappen verheven tot een zelfstandige universitaire discipline, zowel in de Verenigde Staten als op wereldvlak. Met bibliografie.

126. COLLUMBIEN H., *Even memoreren : 100 jaar geleden werd George Sarton geboren*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 5, p. 314-318.

George Sarton werd geboren op 31 augustus 1884 te Gent. Hij promoveerde in 1911 tot doctor in de wis- en natuurkunde. Hij verwierf bekendheid door van de Geschiedenis der Wetenschappen een aparte discipline te maken die de vergelijking zou kunnen doorstaan met de andere takken van de wetenschap. Daarom richtte hij o.m. een eigen tijdschrift op *Isis*, waarvan het eerste nummer zou verschijnen in 1913. Hij week in 1915 uit naar de Verenigde Staten, waar hij in 1927 het driedelige *Introduction to the history of science* doet verschijnen. Hij overleed in 1956 te Montreal. Geïllustreerd.

127. DE SCHUYTER I., *Biografie van Eduardus-Theodorus De Vynck (Gent 2.2.1859 - Gent 17.8.1930)*, in *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 13, (1984), nr. 6, p. 343-352.

Biografie van het Gents gemeenteraadslid Eduard De Vynck. Van beroep was hij suikerbakker. Als trouw aanhanger van de socialistische partij zou hij zich inzetten voor het scheppen van een degelijk Nederlandstalig onderwijs, voor betere levensomstandigheden bij de

arbeiders en voor de opvoeding van de zwakkere kinderen. Hij was o.m. betrokken bij het *l'Oeuvre du Grand Air pour les Petits de la ville de Gand*, en lid van de *Toneelcommissie*, waarin hij het beleid van de Nederlandse Schouwburg verdedigde.

128. GERMONPREZ F., *Bouwmeester Pierre Nicolas Croquison*, in *De Leiegouw*, jg. XXVI, (1984), afl. 2-3, p. 185-193.

P.N. Croquison was gedurende tien jaar in de leer bij de Gentse bouwmeester L. Roelandt (1786-1848). Op 24 februari 1838 werd hij door het Gentse gemeentebestuur benoemd tot inspecteur „bij de bouw van de Franse schouwburg en van het justitiepaleis”. In 1842 werd hij aangesteld als stadsbouwmeester te Kortrijk. Geïllustreerd.

129. GOLINVAUX D., *Maurice Dupuis 1882-1959. Een dichtelijke, poëtische schilder*, in *G.O.V. Heraut*, jg. 19, (maart 1984), 12 blz.

De schilder Dupuis was een tijdlang werkzaam in de Phoenixfabriek en bij de firma Van den Kerchove aan de Coupure, vermoedelijk als technisch tekenaar. In 1914 werd Dupuis leraar op de Nijverheidsschool en onderwees er tot 1937 tekenen met de vrije hand, ornamentiek, werktuigtekenen en beschrijvende meetkunde. In 1937 volgde Dupuis Frits Van Loo op als conservator van het Museum voor Schone Kunsten te Gent.

In de bespreking van zijn oeuvre gaat de aandacht in het bijzonder naar zijn „Zelfportret” (1912); „Petit au déjeuner” (1923); „Les Renoncules” (1923); de „Eitjes” ((1927) en „Le Bouquet” (1932). Geïllustreerd, met bibliografie.

130. *In memoriam Amaat Burssens*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 37, (1983), p. 244.

Professor Burssens (° Dendermonde, 1897 - † Gent, 1983), doceerde als eerste Negro-Afrikaanse talen aan de Gentse Rijksuniversiteit. Met foto.

131. *In memoriam André Vyncke*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 36, (1982), Gent, 1983, p. 198.

Korte biografische nota over de kunstliefhebber en galerijhouder André Vyncke (1896-1982) die de galerij Vyncke-Van Eyck opende in 1937 met een tentoonstelling over het werk van Servaes.

132. *In memoriam Bert Haman*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 37, (1983), Gent, 1984, p. 240.

Bert Haman (ps. Marcel Constant de Rycke) werd in 1924 te Gent geboren. Als literator was hij tevens actief in het literair verenigings-

leven. Hij overleed te Gent op 17 februari 1983. Korte biografische schets. Geïllustreerd.

133. *In memoriam Firmin-Maria De Smidt*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 37, (1983), Gent, 1984, p. 239.

Biografische nota over deze bekende architect en kunsthistoricus (Brugge, 1904 - Gent, 1983). Hij was van 1966 tot 1974 als hoogleraar verbonden aan het Hoger Instituut voor Kunstonderwijs (HIKO). Geïllustreerd.

134. *In memoriam Geo Langie*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 36, (1982), Gent, 1983, p. 197.

Korte biografische nota over de etsers Geo Langie (1906-1982). Geïllustreerd.

135. *In memoriam Hendrik Caspeele*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 37, (1983), Gent, 1984, p. 242.

Korte biografische nota over de acteur, zanger, regisseur en kunstschilder Hendrik Caspeele (Gent, 1889 - Sint-Martens-Latem 1983). Geïllustreerd.

136. *In memoriam Pliet Van Lishout*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 36 (1982), Gent, 1983, p. 200.

Pliet Van Lishout (Gent, 1920 - Namen, 1982), was literator en journalist. Korte biografische schets.

137. *In memoriam Roland Verstraelen*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 37, (1983), p. 245.

Korte biografische nota van conservator Roland Verstraelen (Gent, 1925 - Gent, 1983). R. Verstraelen was van 1960 tot 1983 conservator van het *Schoolmuseum Michel Thiery* te Gent. Hij was één van de medestichters van de vereniging *De Vrienden van het Museum* en werd tevens hoofdredacteur van *Hamster*, het tijdschrift van de vereniging dat tot in 1976 zou blijven verschijnen. Onder impuls van conservator Verstraelen groeide het *Schoolmuseum* uit tot het drukst bezocht museum in Gent. Roland Verstraelen was sedert 1977 voorzitter van de *Vlaamse Museumvereniging* en van het *Belgisch Nationaal Comité van de International Council of Museums*. Met foto.

138. *In memoriam Vina Bovy*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, jg. 37, (1983), Gent, 1984, p. 243.

Vina Bovy (eigenlijk Malvina Bovi) werd op 22 mei 1900 te Gent geboren. Na studie aan het Gents conservatorium, en een eerste periode van optredens in de Vlaamse Schouwburg te Gent verbleef zij zeer lange tijd in het buitenland. In 1933 maakte zij haar comeback, te Gent, om daarna opnieuw aan opera's en theaters in het buitenland verbonden te blijven tot 1945. In 1947 werd zij benoemd tot directrice van de Koninkrijke Opera te Gent. Geïllustreerd.

139. MOREL P.-M., *Les Morel d'Audenarde et Gand, Courtrai, Lille, Dunkerque depuis 1574. Avec le rattachement sommaire des autres branches Morel: Morel de Tangry, Morel de Boucle Saint Denis, Morel de Westgaver.*
Avignon, d'Aubanel drukker-uitgever, 1982, 25 blz., Geïllustreerd.

140. SORGELOOSE W., *Germain Janssens. Een hedendaags kunstenaar van bij ons*, in *Heemkundig Nieuws*, jg. 12, (1984), nr. 6, p. 5-8.

Beeldhouwer en dichter Germain Janssens werd geboren te Gentbrugge op 5 juli 1920. Stichter (1958) van en lesgever aan het Creatief Centrum der Posterijen te Gent.

141. STEEGHERS W., *Twee toondichters begraven op het Campo Santo. Joseph Mengal (1784-1851). - Pieter Franz Uyttenbove (1874-1923)*, in *Heemkundig Nieuws*, jg. 12, (1984), nr. 5, p. 9-11.

Korte biografische nota.